

گزارشی از چهار نشست علمی- تخصصی دهمین نمایشگاه مطبوعات

اکرم دیداری

امسال نیز همچون سال‌های گذشته، در حاشیه دهمین نمایشگاه مطبوعات طی روزهای ۱۴ الی ۲۱ اردیبهشت‌ماه در محل دائمی نمایشگاه‌های بین‌المللی تهران، چهار نشست تخصصی علمی در حوزه آسیب‌شناسی مطبوعات ایران برگزار شد.

آنچه در پی می‌خوانید گزیده مهم‌ترین مطالب عنوان شده در این نشست‌ها است.

نشست اول:

جایگاه حقوقی و حرفه‌ای نشریات الکترونیک

در این نشست که پانزدهم اردیبهشت با حضور یونس شکرخواه، حسن نمک‌دوست تهرانی، کورش شمس، حسام‌الدین آشنا، کامبیز نوروزی، عباس خری و سعید سعادت صانعی برگزار شد درباره تعریف نشریه الکترونیک، شرایط فنی حاکم بر تأسیس و راه‌اندازی این نشریات، امکانات نظارت بر آنها و... بحث و تبادل نظر شد.

ابتدا یونس شکرخواه مدرس علوم ارتباطات و روزنامه‌نگار به ارائه تعریف از نشریه الکترونیک پرداخت و گفت: یک طبقه‌بندی چهارگانه درباره این نشریات وجود دارد:

۱. رسانه‌های چاپی یا Printed Media؛ که نشریاتی هستند که بر روی کاغذ چاپ

می‌شوند. ۲. نشریات الکترونیک یا E-Journal؛ تنها تفاوت این نشریات با چاپی، جنس عرضه آنهاست، یعنی اگر محتوای یک نشریه چاپی عیناً از رادیو پخش شود، نشریه الکترونیک است. گام‌های اولیه نشریات الکترونیک با آنالوگ شروع شد و محتوا از قالب خط به الکترونیک تغییر کرد. به نظر می‌رسد قانون مطبوعات بر این دسته از نشریات مصداق دارد. ۳. رسانه‌های دیجیتال یا Digital Media؛ محتوای این رسانه‌ها از صفر و یک تشکیل می‌شود. یعنی متن به صورت صفر و یک بر روی اینترنت قرار می‌گیرد و با فرمت مختلف هم‌چون html منتشر می‌شود و توسط براوزر "Browser" شما خوانده می‌شود. ۴. رسانه‌های سایبر یا Cyber Media؛ رسانه‌های سایبر از نشر جنس و فیزیک، همان جنس و فیزیک نشریات دیجیتال را دارند. منتهی دیگر عین نسخه چاپی نیستند مثلاً یک روزنامه تازمانی که روی کاغذ است، Printed Media است. اگر آن را به صورت آنالوگ تبدیل کنیم، E-Journal داریم و اگر محتوای آن را به صفر و یک تبدیل کنیم وارد مقوله دیجیتال مدیا شده‌ایم و اگر چیزهایی شبیه لینک متن یا تصویر یا ویژگی‌های دیگر متفاوت از نسخه چاپی به آن اضافه شود رسانه سایبر داریم. به گفته وی، یک روزنامه وقتی با فرمت Pdf روی اینترنت قرار می‌گیرد هیچ تفاوتی از نظر ماهیت با نسخه چاپی آن ندارد و قانون مطبوعات بر آن صدق می‌کند فقط یک نکته کوچک هست و آن این است که وقتی روزنامه‌ای

■ یونس شکرخواه مدرس

علوم ارتباطات و روزنامه‌نگار:

وقتی روزنامه‌ای تبدیل به

نشریه الکترونیک می‌شود دیگر

تابع مکان خاصی نیست. اینها

در سپهری از اطلاعات قرار

می‌گیرند که نمی‌توان مقدرات

بومی یک کشور را

بر آنها جاری کرد.

■ حجت‌الاسلام حسام‌الدین

آشنا عضو هیأت علمی گروه

ارتباطات دانشگاه امام

صادق (ع): اینترنت تنه‌رسانه‌ای

است که تمام فعالیت‌های کاربر

در آن قابل ثبت، نظارت، پیگیری

و ردگیری است.

تبدیل به نشریه الکترونیک می‌شود دیگر تابع مکان خاصی نیست. اینها در سپهری از اطلاعات قرار می‌گیرند که نمی‌توان مقدرات بومی یک کشور را بر آنها جاری کرد.

شکرخواه در خصوص این که در قانون مطبوعات فعلی ایران تصریح شده که این قانون مشمول نشریات الکترونیک می‌شود، با پاسخ دادن منفی به این مورد با ارائه تعریف مذکور از نشریات الکترونیک، اضافه کرد: وقتی صحبت از فضای سایبر می‌کنیم فقط صحبت از نشریات سایبر نیست. ما تجارت سایبر هم داریم، آموزش سایبر هم داریم. لذا ما چه بخواهیم چه نخواهیم الان در دنیای حقوق، شاخه‌ای به نام «سایبر لا» Cyber law ایجاد شده است. اتفاقاً در همین نامگذاری هم نگفته‌اند حقوق دنیای الکترونیک یا حقوق دیجیتال. حقوق سایبر شاخه بسیار بزرگی از حقوق شده است و ملاحظات مختلف سایبر را مورد ملاحظه قرار داده است.

مدرس علوم ارتباطات اجتماعی تأکید کرد: ما در این فضا، نیازمند حمایت هستیم. مسأله ما اصلاً نظارت نیست. دانش‌آموزان ما امروز با CD و دیسکت بزرگ می‌شوند، او باید بداند که چگونه باید در این فضای سایبر زندگی کند و حقوق آنها در این فضا چیست؟ مادر مورد بسیاری از مفاهیم این عرصه هنوز مشکل داریم. من یک پیشنهاد هم دارم و آن این است که هر حرکتی که می‌خواهد در زمینه حقوق سایبر انجام شود ابتدا متون جهانی ذیربط را حقوقدانان ترجمه کنند و در اختیار جامعه کاربران اینترنتی ایران قرار بگیرد. بحث و بررسی بشود، و بعد درباره آن تصمیم‌گیری شود. در بسیاری از کشورهای جهان این مسأله تثبیت شده است. در انگلستان IWL نهادی است که اختیار امور حقوقی اینترنت را در دست دارد. اما ممکن است الان خیلی‌ها با ساختار IWL موافق نباشند و احساسشان این باشد که این ساختار دارد عقب می‌افتد یا چیزی که الان در WIPO سازمان جهانی مالکیت‌های معنوی درباره حقوق سایبر مطرح می‌شود بعداً خواه‌ناخواه به ما هم تسری پیدا خواهد کرد. آیا اگر بنده دیسکت یک سازمانی را در اینترنت بریزم، باید به خاطر آن یک بار ریختن جریمه بشوم یا برحسب تعداد Download کاربران از آن سند؟ خیلی از این مسائل در حال بحث است.

وی تصریح کرد: ما نباید با Cyber Media کتبی نگاه کنیم، چون ناممکن است و به یک شوخی شبیه است و نمی‌توان یک چیز

کوچک را به یک فضای بزرگ تسری داد.

شکرخواه اضافه کرد: مشکل ما در ایران از آنجایی شروع می‌شود که عده‌ای نابلد بخواهند برای ما قانون بنویسند.

حجت‌الاسلام حسام‌الدین آشنا عضو هیأت علمی گروه ارتباطات دانشگاه امام صادق (ع) نیز اظهار داشت:

از نظر ماهیت سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری، تا آن اندازه که سؤال از حق

آزادی بیان و آزادی انتشار و دسترسی به اطلاعات مهم هست، سؤال از حامل این محتوا مهم نیست. اگر سیاست یک دولت

ملت دسترسی آزاد به اطلاعات باشد به گونه‌ای با رسانه‌های سنتی، جدید و فوق‌مدرن برخورد می‌کند و اگر سیاستش

محدودسازی باشد به گونه دیگری برخورد می‌کند. مسأله دیگر این است که پدیده

اینترنت ماهیتی کاملاً دوگانه دارد، از یک سو آزادانه‌ترین امکانات تولید، توزیع و دسترسی

به اطلاعات را فراهم می‌کند، هزینه دسترسی را برای کاربر نهایی بسیار پایین می‌آورد و از سوی دیگر نظارت پذیرترین رسانه

دنیاست. اینترنت تنها رسانه‌ای است که تمام فعالیت‌های کاربر در آن قابل ثبت، نظارت، پیگیری و ردگیری است. از کامپیوتر شخصی شما (PC) نظارت شروع می‌شود یعنی Logfile‌های شما

ثبت می‌شود هم در سرور سرویس دهنده ISP و هم در Domain Server و از هر جای جهان می‌توان به گونه‌ای بر فعالیت و عملکرد شما در اینترنت نظارت کرد. البته این نظارت سطوح

مجاز دارد. اما به طور فنی و نظری امکان نظارت بر ریزترین فعالیت‌های هر کاربر

اینترنت وجود دارد. از منظر دیگری هم اینترنت بسیار نظارت‌پذیر است.

برخلاف رسانه‌های مبتنی بر انتشار موج برای این که به اینترنت دسترسی پیدا

کنید احتیاج به

■ کامبیز نوروزی حقوق‌دان:

حکومت عاقل و درست‌اندیش، حکومتی است که قانونی وضع نکند که در مناسبات اجتماعی

پشت سر هم نقض شود. چنین قانونی اصلاً قانون نیست چون در نظم اجتماعی تأثیر

تعیین‌کننده ندارد.

■ عباس حری استاد دانشگاه: سیر نشر چاپی به نشر

الکترونیک برزخ‌هایی را طی کرده است که هنوز در ذهن ما باقی است و ما قصد داریم با

همان ذهنیت‌های حاکم بر نشر چاپی، فضای سایبر را کنترل کنیم

این معناست که سخن بگوییم و در تمام جهان پخش شود و همه از هر صنف و طبقه و نژادی بتوانند با ما ارتباط برقرار کنند. ما هنوز در این محیط بین‌المللی تمرین نکرده‌ایم. ماندگی‌های علمی بزرگی که داریم وقتی به حوزه اینترنت هم رسیده‌ایم دچار لکنت زبان جدی شده‌ایم.

امکانات عظیمی دارید که در کشورهای شبیه ایران مبتنی بر نظام مخابراتی است در نتیجه سیاست‌گذاری‌های ملی مخابراتی تأثیر مستقیم بر سیاست‌های حوزه اطلاع‌رسانی دارد.

وی با بیان این که ایران آزادترین کشور جهان در حوزه اینترنت است چون هیچ تصمیمی در حوزه قانون‌گذاری برای اینترنت

اتخاذ نشده است به سیستم‌های فیلترینگ در کشورهای عربستان و اسرائیل برای مقابله با

سایت‌ها اشاره کرد و گفت: بهتر است که تصمیمات خود را یک قدم عقب ببریم. اگر حاکمیت بخواهد، می‌تواند کاملاً محدود کند

و بعد از محدود کردن، عملاً بازی تام‌وجری اتفاق می‌افتد. در واقع توسعه اینترنت در ایران تلاش زیادی می‌طلبد اما برای محدود کردن آن تلاش زیادی لازم نیست.

وی تصریح کرد: اینترنت در ایران بیشتر از آن که نیاز به نظارت داشته باشد، احتیاج به حمایت دارد. یعنی سخن گفتن در اینترنت به

این معناست که سخن بگوییم و در تمام جهان پخش شود و همه از هر صنف و طبقه و نژادی بتوانند با ما ارتباط برقرار کنند. ما هنوز در این محیط بین‌المللی تمرین نکرده‌ایم. ماندگی‌های علمی

بزرگی که داریم وقتی به حوزه اینترنت هم رسیده‌ایم دچار لکنت زبان جدی شده‌ایم.

از سوی دیگر در موضع بیان سیاسی به خاطر مدت طولانی فقدان آزادی و احساس‌هایی که همراه با اینترنت وجود دارد، طبیعی است که ما در بیان اینترنتی مان دچار یابوه‌گویی، بددهنی و بی‌مسئولیتی در بیان

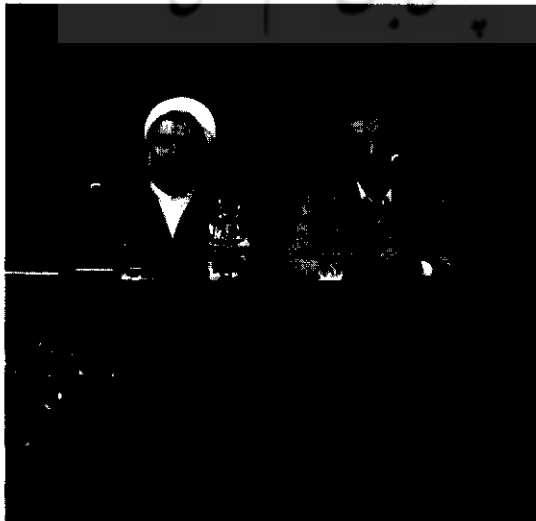
شده‌ایم. برای این که روابط دولت و ملت را

رابطه پدر و فرزند تلقی کنیم و در این جهت که پدر به فرزند کمک کند

تا روزی قهرمان دو و میدانی شود راه حلش این نیست که مراقب

باشد تا ۱۸ سالگی هرگز ندود تا زمین نخورد که

پایش خراش پیدا نکند. اگر کسی بخواهد از ۱۸

سالگی شروع کند قهرمان دو نخواهد شد. پس دولت به شدت باید از تولید در اینترنت حمایت کند و این حمایت، احتیاج به قانون دارد. یعنی ما احتیاج زیادی به قانونگذاری داریم اما قوانین تشویقی نه قوانین محدودکننده و نظارت کننده، قانون مطبوعات باید براساس واقعیت‌های دنیای سایبر Cyber Space اصلاح شود نه این که بر مبنای اصلاحیه قانون مطبوعات، دنیای سایبر تغییر کند. این که یک کلمه در قانون مطبوعات اضافه کنیم و به اصطلاح بنویسیم و «غیره» مشکل را حل نکرده‌ایم بلکه مشکل بسیار بزرگ‌تری را برای قوه قضاییه ایجاد کرده‌ایم. وی اضافه کرد:

الان طبق قانون مطبوعات، نویسنده هم علاوه بر مدیرمسئول، مسئول شناخته می‌شود، یعنی از مسئولیت تفسیر موسع ارائه شده است. یعنی تفسیر از نشریه (چاپی و الکترونیک) موسع می‌شود، تفسیر از مسئولیت هم موسع می‌شود، وقتی این دو تفسیر موسع در همدیگر ضرب می‌شود اتفاقی که می‌افتد این است که عملاً دیگر هیچ چیز قابل نظارت نیست، یعنی اثبات مسئولیت به سادگی در اینترنت میسر نیست.

آشنا تأکید کرد: نظارت بر نشریات الکترونیک نه مفید است و نه ممکن.

کامبیز نوروزی حقوقدان نیز با اشاره به این که موضوع نشریات الکترونیک یا سایبر موضوع بسیار جدیدی است و باید در تدوین قانون مناسب برای آن تأمل کرد و اجازه داد که تا اندازه‌ای هم عرف شکل گیرد، افزود: تجربه و عرف در ایران نشان می‌دهد که وقتی می‌خواهند قانون برای چیزی بگذارند یعنی می‌خواهند یک جایی را ببندند! من فکر می‌کنم که اساساً فضای سایبر قابلیت قانون گذاری ندارد. قانون، دو مفهوم دارد: ۱. مفهوم حقوقی سندی که سازوکار حکومتی روی کاغذ تصویب می‌کند؛ ۲. مفهوم جامعه شناختی، قانون زمانی که در نظام اجتماعی به اجرا در می‌آید حالت قانونی پیدا می‌کند بنابراین هر اندازه موارد نقص قانون افزایش یابد، از عینیت اجتماعی قانون کاسته

می‌شود. **■ دکتر محسن کدیور رئیس انجمن دفاع از آزادی مطبوعات: در قانون اساسی، آزادی عقیده به رسمیت شناخته شده است و آن را جزو حقوق مشروع مردم دانسته اما مشکل در عمل نکردن درست به این حق مصرح است.**

■ کوروش شمس کارشناس در حوزه فناوری‌های اطلاعاتی: اطلاعات موجود در اینترنت، حوزه جغرافیایی مشخصی ندارد ممکن است از ایران مطلبی منتشر کنید که با قوانین استرالیا مغایرت داشته باشد، استرالیا چگونه می‌تواند شما را در تهران مورد پیگرد قرار دهد؟

شود جریمه بشود. این مکانیزم در فضای سایبر قابل اجرا نیست. نوروزی اضافه کرد: مسأله دیگر این است که بخش بزرگی از سیاستمداران و حقوقدانان ما هنوز درک درستی از این فضای جدید پیدا نکرده‌اند و نمی‌دانند که چه اتفاقی در حال رخ دادن است. سرعت عجیبی هم دارد. از زمان تأسیس اولین وبلاگ فارسی شاید هنوز دو سال هم نمی‌گذرد. ما چگونه می‌خواهیم با این مفاهیم جدید و بی‌سابقه، برخورد کنیم و برای آن یک سلسله دستورها هم وضع کنیم؟ باید در این زمینه عرف اجتماعی شکل بگیرد. بعضی گمان می‌کردند آزادی موجود در فضای سایبر، فسادآفرین است، اما شما ببینید در میان این ۴۰۰۰ وبلاگ چند تا خلاف اخلاق است و چقدر مراجعه‌کننده دارد. باید دانست سازمان اجتماعی راه خودش را پیدا می‌کند. دولت باید اجازه دهد عرف شکل بگیرد و ایجاد مانع نکند.

■ سعادت صانعی

مدیرمسئول نشریه

تخصصی وب: سرعت فناوری اطلاعات به قدری زیاد است که ورود آن به ایران تقریباً همزمان با جهان بوده است. به همین جهت ضرورت تدوین قوانین مربوط به نشریات الکترونیک بیشتر احساس می‌شود.

وی تصریح کرد: حکومت عاقل و درست اندیش حکومتی است که قانون وضع نکند که در مناسبات اجتماعی پشت سر هم نقض شود. چنین قانونی اصلاً قانون نیست چون در نظم اجتماعی تأثیر تعیین کننده ندارد. فضای سایبر امکاناتی را در اختیار کاربر قرار می‌دهد که از مقررات بگریزد بدون این که حتی دست به اقدامات تبهکارانه پیچیده بزند، می‌بندند، یک سایت بسته می‌شود، یک سایت دیگر باز می‌شود، یک نشانی را می‌بندند، یک نشانی جدید درست می‌شود و شیوه‌های متعدد دیگر، در نشریات الکترونیک امکان تعقیب یا وجود ندارد یا بسیار ناچیز است لذا این پدیده ذاتاً قابلیت دستریزایی ندارد یا اگر هم دارد بسیار کم است. یعنی این جوری نیست که شما ابتدای یک خیابان تابلو «ورود ممنوع» بگذارید و دیگر هیچ ماشینی از آنجا رد نشود و اگر هم رد

شود جریمه بشود. این مکانیزم در فضای سایبر قابل اجرا نیست. نوروزی اضافه کرد: مسأله دیگر این است که بخش بزرگی از سیاستمداران و حقوقدانان ما هنوز درک درستی از این فضای جدید پیدا نکرده‌اند و نمی‌دانند که چه اتفاقی در حال رخ دادن است. سرعت عجیبی هم دارد. از زمان تأسیس اولین وبلاگ فارسی شاید هنوز دو سال هم نمی‌گذرد. ما چگونه می‌خواهیم با این مفاهیم جدید و بی‌سابقه، برخورد کنیم و برای آن یک سلسله دستورها هم وضع کنیم؟ باید در این زمینه عرف اجتماعی شکل بگیرد. بعضی گمان می‌کردند آزادی موجود در فضای سایبر، فسادآفرین است، اما شما ببینید در میان این ۴۰۰۰ وبلاگ چند تا خلاف اخلاق است و چقدر مراجعه‌کننده دارد. باید دانست سازمان اجتماعی راه خودش را پیدا می‌کند. دولت باید اجازه دهد عرف شکل بگیرد و ایجاد مانع نکند.

عباس حری استاد دانشگاه دیگر سخنران این نشست بود که درباره تعریف نشریه الکترونیک اظهار داشت: تقسیمات دکتر شکرخواه اگر چه درست است اما برخی صاحب نظران ارتباطات در تعریف این مقوله‌ها اختلافاتی دارند، بعضی‌ها نشریات

سایبر را همان نشریات دیجیتال می‌دانند و بعضی حتی تمام نشریات سایبر و دیجیتال را هم جزو نشریات الکترونیک تلقی می‌کنند، منتهی مسأله این است که با نشریات الکترونیک اعم از این که تبدیل شده نسخه چاپی باشد یا مستقل باشد چه باید کرد؟

وی اضافه کرد: سیر نشر چاپی به نشر الکترونیک برزخ‌هایی را طی کرده است که هنوز در ذهن ما باقی است و ما قصد داریم با همان ذهنیت‌های حاکم بر نشر چاپی، فضای سایبر را کنترل کنیم، این ممکن نیست هر محیط و هر فضایی را باید با خودش شناخت و قوانین متناسب با خودش را پیشنهاد کرد. به گفته آقای آشنا، اگر بخواهیم محیط دیجیتال را ببندیم باید آن را تعطیل کنیم. ۳۰۰ میلیون دلار می‌دهیم و آن را تعطیل می‌کنیم این شیهه تعطیل یک مجله چاپی است به خاطر چاپ یک خبر غلط، یعنی خط کشیدن بر روی صورت مسأله.

غرض از قانون این نیست که بگویید اگر درست نمی‌توان راه بروی، راه نرو. بلکه قانون شیوه درست راه رفتن را می‌گوید و این که اگر تخطی کنی چنان خواهیم کرد. من با این نظر موافقم که باید تأمل کرد. با این که در مورد قانون مطبوعات چاپی سالیان سال تأمل کردیم هنوز مسأله داریم. مسأله چاپی را حل نکرده، می‌خواهیم سراغ مسائل نشریات الکترونیک برویم.

سعید سعادت‌صانعی مدیرمسئول نشریه تخصصی Web نیز طی سخنانی گفت:

سرعت فناوری اطلاعات به قدری زیاد است که ورود آن به ایران تقریباً همزمان با جهان بوده است. به همین جهت ضرورت تدوین قوانین مربوط به نشریات الکترونیک بیشتر احساس می‌شود. از همه مهم‌تر، بحثی است که در این جا چندان به آن توجه نشد. شرکت‌های نرم‌افزاری ایران به دلیل فقدان قانون مناسب، آسیب‌های فراوانی دیده‌اند. چون استانداردهای بین‌المللی مثل کپی‌رایت رازعایت نمی‌کنیم و نمی‌توانیم کاری در سطح جهان انجام دهیم. لذا مسئولان باید تلاش کنند و هر چه سریع‌تر قوانین لازم برای حمایت از نشر الکترونیک را تنظیم

■ **دکتر مهدی محسنیان راد**
پژوهشگر و استاد علوم ارتباطات: مادر زمینه آزادی، دچار بحران هستیم و ریشه آن هم به ابهام در تعاریف برمی‌گردد.

■ **حجت‌الاسلام صادقی عضو هیأت نظارت بر مطبوعات: آزادی اندیشه یکی از ارکان نظام دینی و مردم‌سالار ایران است. البته میان آزادی در نظام ما و آزادی در غرب تفاوت وجود دارد و آزادی در ایران مقید به عدم اختلال در نظام دینی است.**

جغرافیایی مشخصی ندارد ممکن است از ایران مطلبی منتشر کنید که با قوانین استرالیا مغایرت داشته باشد، استرالیا چگونه می‌تواند شما را در تهران مورد پیگرد قرار دهد؟ مثلاً سایت Gooya یک مطلبی را منتشر کرده که خلاف قوانین ما است، آیا کسی می‌داند اصلاً این سایت از کجا منتشر می‌شود؟

■ **دکتر صادق زیباکلام استاد علوم سیاسی دانشگاه تهران: آزادی در غرب هم مطلق نیست بلکه مقید به قانون است لذا در ایران نیز آزادی باید مقید به قانون شود و تکلیف آزادی به تفسیرهای گوناگون و انکار نشود.**

کنند. تکنولوژی روزبه‌روز پیشرفت می‌کند و الان نشریات جدید از تکنیک‌های Hyper Media استفاده می‌کنند. لذا باید از قوانین ترکیبی استفاده کرد. به خصوص که ما در حال اجرای طرح تکفاهستیم. کوروش شمس کارشناس در حوزه IT نیز اظهار داشت:

ما درباره پدیده‌ای صحبت می‌کنیم که فلسفه شکل‌گیری‌اش فرار از تمرکز است. یک سری سایت‌های خبری هستند که سردبیر و مسئول مشخصی دارند مثل CNN و BBC. اما یک سری سایت‌ها، محاوره‌ای هستند، ما چگونه می‌توانیم فرد را به خاطر اطلاعاتی که طرف گفت و گوی او روی سایت گذاشته است بازخواست کنیم و یکسری سایت‌ها هاپیرلینک هستند و نمی‌توان مسئولیت سایت لینک شده را به آنها نسبت داد. بحث دیگر حوزه جغرافیایی است. اطلاعات موجود در اینترنت، حوزه

نظر نهایی من این است که ضرورت کنترل قانونی وجود دارد اما این کنترل قانونی باید توأم با قوانین حمایتی باشد. ما باید روی فرهنگ استفاده‌کنندگان از اینترنت کار کنیم چون

دروازه‌بانی خیر دست آنها است. ما دیگر با روزنامه‌نگاران سروکار نداریم که برایشان خط قرمز بگذاریم بلکه با کاربران سروکار داریم که آنها انتخاب می‌کنند کدام محتوا را بخوانند و کدام را نخوانند.

نشست دوم:
مطبوعات و آزاداندیشی

دومین نشست تخصصی علمی با عنوان «مطبوعات و آزاداندیشی» شانزدهم اردیبهشت با حضور دکتر مهدی محسنیان راد، دکتر محمدمهدی فرغانی، حجت‌الاسلام صادقی، حجت‌الاسلام محسن کدیور، و

دکتر صادق زیباکلام برگزار شد. در این نشست در خصوص مبانی فکری آزادی بیان، قلم و مطبوعات، مکاتب فکری مختلف و نگرش آنها به آزادی مطبوعات، آزادی مطبوعات به عنوان سنگ بنای آزادی های اساسی و جایگاه آزادی های مطبوعات در قانون اساسی و... بحث و تبادل نظر شد.

دکتر محمد مهدی فرقانی رئیس دانشکده ارتباطات دانشگاه علامه طباطبائی طی سخنانی با اشاره به صراحت قانون اساسی ایران در آزادی مطبوعات، بیان و قلم اظهار داشت: آزادی مطبوعات، تجلی آزادی بیان و قلم است.

همچنین محسن کدیور رئیس انجمن دفاع از آزادی مطبوعات، آزاداندیشی را یک فضیلت و آزادی اندیشه را یک حق عمومی دانست و با انتقاد از عملکرد برخی دستگاه ها در قبال آزادی های اجتماعی، مطبوعاتی تصریح کرد: که در قانون اساسی آزادی عقیده

به رسمیت شناخته شده است و آن را جزو حقوق مشروع مردم دانسته اما مشکل در عمل نکردن درست به این حق مطرح است. به گفته وی از سال ۷۳ تاکنون ۹۲ نشریه توقیف شده، ۱۷ مورد بازداشت و محکومیت روزنامه نگاران و ۶۷ مورد احضار به دادگاه و امکان وجود داشته است که این مسائل برای حاکمیت ایران باعث افتخار نیست.

در ادامه این نشست دکتر مهدی محسنیان راد پژوهشگر و مدرس علوم ارتباطات نیز گفت: مشکل ما فراتر از نهادینه شدن آزادی در جامعه است.

وی افزود: ما در زمینه آزادی، دچار بحران هستیم و ریشه آن هم به ابهام در تعاریف برمی گردد.

حجت الاسلام صادقی عضو هیأت نظارت بر مطبوعات، دیگر سخنران شرکت کننده در این نشست طی سخنانی یکی از اهداف انقلاب

■ **دکتر محمد مهدی فرقانی**
رئیس دانشکده ارتباطات
دانشگاه علامه طباطبائی: اگر
مطبوعات به حوادث،
کشمکش ها، برخوردها و
رویدادهای منفی بپردازند
کم و بیش همین اولویت ذهنی
در اذهان جامعه شکل خواهد
گرفت. چرا که مطبوعات با
برجسته سازی موضوعات،
اولویت ذهنی مخاطبان را
تشکیل می دهند.

■ **ماشاءالله شمس الواعظین:**
برای توانمند شدن مطبوعات
ابتدا باید امنیت سیاسی و
قضایی پیدا کرد.

اسلامی را تحقق آزادی دانست و گفت: آزادی اندیشه یکی از ارکان نظام دینی و مردم سالار ایران است. البته میان آزادی در نظام ما و آزادی در غرب تفاوت وجود دارد و آزادی در ایران مقید به عدم اختلال در نظام دینی است.

دکتر صادق زیباکلام استاد علوم سیاسی دانشگاه تهران نیز گفت: آزادی در غرب هم مطلق نیست بلکه مقید به قانون است لذا در ایران نیز آزادی باید مقید به قانون شود و تکلیف آزادی به تفسیرهای گوناگون واگذار نشود.

نشست سوم:

راه های توانمندسازی مطبوعات

در سومین نشست تخصصی علمی دهمین نمایشگاه مطبوعات که با حضور جمیله کدیور، حجت الاسلام دکتر طه هاشمی، رجیعی مزروعی، مهرنوش جعفری، علی یوسف پور، محمد عطریانفر، ماشاءالله شمس الواعظین و کاظم انبارلویی برگزار شد، پیرامون شرایط سیاسی، اجتماعی و اقتدار مطبوعات، اقتصاد مطبوعات، شرایط حقوقی و قوانین حاکم بر فعالیت های مطبوعاتی، امکانات فنی و تکنولوژیک و نیروی انسانی بحث و تبادل نظر شد.

ماشاءالله شمس الواعظین سردبیر چند روزنامه توقیف شده طی سخنانی از چالش های سیاسی به عنوان عمده ترین مشکل مطبوعات نام برد و مشکلات اقتصادی و حرفه ای را از دیگر مسوانع کاری

توانمندسازی مطبوعاتی دانست و گفت: زمانی که ما امنیت سیاسی نداشته باشیم بخش قابل توجهی از توانایی های خود را صرف چالش های سیاسی می کنیم. وی اضافه کرد: برای توانمند شدن مطبوعات ابتدا باید امنیت سیاسی و قضایی

پیدا کرد.

علی یوسف پور رئیس انجمن روزنامه نگاران مسلمان و مدیرمسئول روزنامه سیاست روز نیز در این نشست در مورد اعطای آزادی به مطبوعات گفت: در دوره هایی که مطبوعات ما آزادی داشتند ما شاهد افراط و تفریط بسیار بودیم.

وی افزود: مشکل اصلی ما قیچی تحجر و انحراف روشنفکری است. متحجرین ما حاضر نیستند پیشرفت را قبول کنند. روشنفکرهای ما قادر نیستند یک ادبیات بومی خلق کنند. یوسف پور گفت: روشنفکر باید ادبیایی که به کار می برد ادبیات جامعه اش باشد. رجبعلی مزروعی رئیس انجمن صنفی روزنامه نگاران ایران نیز گفت: تنها پنج درصد از فعالان مطبوعاتی تحصیلات آکادمیک در این رشته دارند و ۹۵ درصد از روزنامه نگاران ما این حرفه را به صورت تجربی آموخته اند. مزروعی افزود: به دلیل عدم امنیت شغلی و کافی نبودن دستمزد، افراد تازه زمانی که در

کارشان حرفه ای می شوند به سراغ مشاغل دیگر می روند.

دیگر سخنران این نشست کاظم انبارلویی عضو شورای سردبیری روزنامه رسالت بود که اظهار داشت: اگر مطبوعات در ایران بخواهند به عنوان یک نهاد مدرن عمل کنند همین وضعیت را خواهیم داشت. باید جایگاه اطلاعات و ارتباط در جامعه ما معلوم شود. عضو شورای سردبیری روزنامه «رسالت» افزود: ما می گوئیم باید یک جامعه مدرن داشته باشیم و برای این باید یک فرمول دموکراسی داشته باشیم بعد می گوئیم شرط ورود به فرمول دموکراسی سکولاریزاسیون است که وقتی وارد جامعه اسلامی می شود یک فهرستی در مقالات ما پدید می آید که با فرهنگ ما هیچ سازگاری ندارد و آن وقت است که آقایان صدایشان در می آید. همچنین محمد عطریانفر مدیرمسئول روزنامه همشهری متذکر شد که اکنون مطبوعات تبدیل به یک قدرت شده اند. وی گفت: این قدرت خواه ناخواه تنه به تنه حاکمیت می زند. عطریانفر افزود: ما باید نسبت حقوق متقابل را بین این دو موضع قدرت روشن کنیم.

طه هاشمی مدیرمسئول روزنامه انتخاب نیز با بیان این که این تکرارها خود نشان دهنده این است که بحث حل مشکلات مطبوعات را باید در درون حاکمیت جست و جو کنیم و پس از آن

■ رجبعلی مزروعی رئیس انجمن

صنفی روزنامه نگاران ایران: تنها پنج درصد از فعالان مطبوعاتی تحصیلات آکادمیک در این رشته دارند و ۹۵ درصد از روزنامه نگاران ما این حرفه را به صورت تجربی آموخته اند.

■ کاظم انبارلویی عضو شورای

سردبیری روزنامه رسالت: باید جایگاه اطلاعات و ارتباط در جامعه ما معلوم شود.

■ محمد عطریانفر مدیرمسئول

روزنامه همشهری: اکنون مطبوعات تبدیل به یک قدرت شده اند و این قدرت خواه ناخواه تنه به تنه حاکمیت می زند.

بحث هر استفاده از آزادی مطرح می شود، اضافه کرد: مطبوعات ما به نوعی بازتاب دهنده فعالیت های حزبی هستند. مطبوعات ما به نوعی فشار احزاب را در درون متحمل می شوند. دعوای حزبی ما وارد صفحات روزنامه ها می شود. هر نهاد مدنی باید جایگاهی پیدا کند. مردم حق دارند از نگاه غیرحزبی وقایع را ببینند. جمیله کدیور نماینده مردم تهران در مجلس شورای اسلامی نیز گفت: وقتی نگاه به دموکراسی منقور باشد نگاه به رکن چهارم دموکراسی که مطبوعات است نیز منفی است. آزادی یعنی ایجاد زمینه و تولید برای آزادی اندیشه و بی بندوباری یعنی دادن اخبار غیردقیق و دامن زدن به افراط. وی افزود: خود مطبوعات هم زمانی که فضا برای آزادی پدید آمده به دلیل شتابزدگی نتوانسته اند ماندگار شوند.

روزنامه نگاری تفاهمی

آخرین نشست علمی بیستم اردیبهشت با حضور دکتر کاظم معتمدنژاد، محمدمهدی فرقانی، کیومرث اشتریان، احمد میرعابدینی و محمد سلطانی فر، با بحث درباره کارکردهای روزنامه نگاری تفاهمی در زمینه تقویت مبانی صلح، تفاهم و مدارا، ویژگی های حرفه ای روزنامه نگاری تفاهمی و رابطه آن با فرهنگ سیاسی برگزار شد.

در ابتدای این نشست، دکتر محمدمهدی فرقانی مدرس علوم ارتباطات در خصوص موضوع نشست اظهار داشت: اگر مطبوعات به حوادث، کشمکش ها، برخوردها و رویدادهای منفی بپردازند کم و بیش همین اولویت ذهنی در اذهان جامعه شکل خواهد گرفت. چرا که مطبوعات با برجسته سازی موضوعات، اولویت ذهنی مخاطبان را تشکیل می دهند. لذا ضرورت دارد با توجه به پیش قدم شدن ایران در طرح برقراری گفت و گوی فرهنگ ها و صلح و مدارا، رسانه های جهان به طور عام و رسانه های ایران به طور خاص، ارزش های خبری مورد توجه خود را باز تعریف کنند و ارزش های درگیری و برخورد، جای خود را به ارزش های خبری صلح، تفاهم و همزیستی بدهد.

وی تصریح کرد: اتخاذ تدابیری که بتواند همه روزنامه نگاران جهان را به رعایت اخلاق حرفه ای صلح مدار پایبند کند، در این میان مؤثر خواهد بود، گر چه تنها باز تعریف و تحول در نگرش و

انگاره‌سازی رسانه‌ها، سرنوشت جهان را تغییر نمی‌دهد و ضروری است که ذهنیت سیاستمداران و صاحبان قدرت نیز در این زمینه، تعدیل شود.

وی بر ضرورت پرهیز مطبوعات در استفاده از ادبیات نوشتاری آمرانه و تحکمی تأکید کرد و گفت: در تاریخ مطبوعات ایران، کم‌وبیش مطبوعات ما با زبانی با مردم و سیاستمداران سخن گفته‌اند که سیاستمداران از آن ادبیات برای سخن گفتن با مردم و مطبوعات استفاده کرده‌اند. همین ساختار پرخاشگرانه در ادبیات مورد استفاده، زمینه‌های تفاهم، صلح و مدارا را از بین می‌برد.

دکتر کاظم معتمدنژاد استاد علوم ارتباطات با اشاره به سیر تحولات در ارتباطات جمعی اظهار داشت: ارتباطات افراد در جوامع گذشته، مبتنی بر گفت‌و شنود، دوستانه و تفاهم‌آمیز بوده است با تحول جوامع و شکل‌گیری رسانه‌های جمعی و مطبوعات، انتظار

می‌رفت که وسایل ارتباط جمعی بتوانند همان صلح و تفاهم گذشته را در ارتباطات افراد حفظ کنند اما با تحولات در ساختار جوامع و شکل‌گیری گروه‌های جدید برای کسب قدرت، از روزنامه‌نگاری برای دو هدف حفظ قدرت و افزایش سود استفاده شد و تبلیغات سیاسی و تجاری رسانه‌ها، ارتباطات صلح‌آمیز را تحت تأثیر قرار داد.

وی با اشاره به این که نخستین مطبوعات در عصر استبدادی شکل گرفتند و تحت تأثیر ویژگی‌های این دوره عمل کردند، اضافه کرد: در دوره انقلاب کبیر فرانسه، ارتباطات انسانی و خدمت‌رسانی مطبوعات در این زمینه برای برقراری دموکراسی شکل گرفت اما پس از دوره‌ای مطبوعات تجاری پا به عرصه حیات گذارند و سعی کردند برای کسب تیراژ بیشتر و آگاهی، احساسات و عواطف مردم را برانگیزانند. در حالی که در دوره ماقبل بروز این دسته از مطبوعات، مطبوعات مسلکی و عقیدتی، معیار عقلی را دنبال می‌کردند. با شکل‌گیری مطبوعات تجاری که اسم مطبوعات خبری را هم برای آنها به کار می‌برند، موضوعات جنگ، کشمکش و رسوایی‌ها که احساسات عمومی را برمی‌انگیزاند مورد توجه این نشریات قرار گرفت.

وی اضافه کرد: در نیمه دوم قرن ۱۹، روزنامه‌نگاران

■ **دکتر کاظم معتمدنژاد استاد علوم ارتباطات: با ایجاد تحولات در ساختار جوامع و شکل‌گیری گروه‌های جدید برای کسب قدرت، از روزنامه‌نگاری برای دو هدف حفظ قدرت و افزایش سود استفاده شد و تبلیغات سیاسی و تجاری رسانه‌ها، ارتباطات صلح‌آمیز را تحت تأثیر قرار داد.**

■ **دکتر محمد سلطانی فر**

■ **مدیر مسئول روزنامه ایران نیوز: اگر بپذیریم که در دنیای امروز به جای دموکراسی، حکومت و سایل ارتباط جمعی را شاهدیم، آنگاه باید به این نکته توجه کنیم که مسیر حکومت‌ها، تفاهم در حوزه قدرت و افکار عمومی است.**

تلاش‌هایی را برای ایجاد روزنامه‌نگاری مبتنی بر تفاهم و اخلاق انجام دادند و نتیجه آن که در سال ۱۹۳۶ جامعه بین‌الملل عهدنامه کاربرد مفاهیم صلح‌آمیز در رسانه‌ها را به تصویب رساند.

همچنین کیومرث اشتریان استاد دانشگاه طی سخنانی اظهار داشت: روزنامه‌نگاری ایران پس از دوم خرداد ۷۶، روزنامه‌نگاری رقابتی میان جناح‌های مختلف سیاسی بوده است و همواره وقتی اتفاقی رخ می‌داد به این نگاه می‌شد که زیان این حادثه چقدر متوجه آنها خواهد بود و چقدر به نفع جریان سیاسی رقیب. به عبارتی می‌توان گفت که مدل بزرگ‌نمایی زیان و فقط دیدن زیان‌ها به جای سودها، کاربرد داشته است.

وی با اشاره به ویژگی‌های سیاست‌گذاری خبری افزود: یک دستگاه رسانه‌ای بدبین و توطئه‌نگر، از قالب رسانه‌ای عناد و ستیزه‌جویی و به ویژه ارزش خبری افشاگری استفاده می‌کند و

افشاگری ابزار اثبات حقانیت می‌شود.

وی اضافه کرد: شکل‌گیری روزنامه‌نگاری تفاهمی مستلزم فاصله‌گیری از این پارادایم روانی و دوری از رهیافت سیاسی و سیاست‌زدگی است. در همین راستا، ضروری است که روشنفکران و نه سیاستمداران، روزنامه‌داری در ایران را به عهده گیرند.

احمد میرعباسدینی مدرس علوم ارتباطات نیز به عنوان دیگر سخنران این نشست با اشاره به نتایج پژوهش خود در خصوص جایگاه روزنامه‌نگاری تفاهمی پس از حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ تأکید کرد: قبل از ایجاد فرهنگ صلح، ابتدا باید اصل منافع به رسمیت شناخته شود. در شرایطی که افراد موقعیت‌های مشابه ندارند، صحبت از صلح چندان منطقی نخواهد بود. ما باید موقعیت افراد در جاهای مختلف را به رسمیت بشناسیم.

محمد سلطانی فر مدرس علوم ارتباطات نیز گفت: این که مطبوعات، حوزه تفاهم در قدرت و افکار عمومی هستند، نکته اساسی است. اگر بپذیریم که در دنیای امروز به جای دموکراسی، حکومت و سایل ارتباط جمعی را شاهدیم، آنگاه باید به این نکته توجه کنیم که مسیر حکومت‌ها، تفاهم در حوزه قدرت و افکار عمومی است. □